

PUČKI USTANAK MATIJA IVANIČA U NAŠOJ UDŽBENIČKOJ LITERATURI

Dragutin Pavličević, Zagreb

Udžbenička literatura je širok pojam koji obuhvaća sve nastavne knjige od osnovne škole do fakulteta. Pod užim pojmom udžbenika razumijevamo udžbenike za osnovne i srednje škole o kojima će uglavnom biti riječi. Udžbenici za više i visoke škole obično imaju karakter priručnika, a spomenut ćemo ih samo zato da pokažemo zapostavljenost pučkog ustanka na Hvaru u našoj historiografiji, napose u sintezama hrvatske povijesti.

Govorit ćemo uglavnom o udžbeničkoj i priručničkoj literaturi s područja današnje SR Hrvatske i taj prikaz podijeliti u tri vremenske cjeline. Prva je do 1918, a druga do 1945. i treća od 1945. godine do danas.

1. U prvom razdoblju osim Hvaranina Šime Ljubića nemamo drugog autora, koji bi na popularan način pisao o ustanku hvarskih pučana. Ljubić je u *Pregledu hrvatske povijesti*¹ još 1867. obradio i »građanske nemire, koji se upravo tada (tj. 1510; D. P.) počеше buditi u tih gradovih borbama među plemstvom i pučanstvom« u Hvaru, Cresu, Trogiru i Šibeniku.² Ljubić smatra da se dolaskom hrvatskih jadranskih gradova i otoka u mletačke ruke mijenjao »demokratski ustav njihov u strogo aristokratski«, te da se na Hvar doselilo mnogo stranaca, osobito Mlečana koje Ljubić naziva »stranjskim smetlišem«, jer je Hvar tada bio najvažnija pristanišna i tranzitna luka za mletačko brodovlje koje je plovilo prema otvorenom Sredozemlju.³ Uzrok pobune koju naziva nabunom, autor vidi u potpori koju su vlasteli davali Mlečani, pa zbog toga plemići stadoše »još biesnije gnjesti puk«.⁴ Pučani zbog toga (1514) opet skočiše na oružje »voleć sasvim propasti, nego li više plaziti kao rob pod kletim jarmom grubog nasilstva«.⁵

Ivan Hoić u *Povjestnici hrvatskoj 1885.* ne spominje hvarski ustanak,⁶ a nema ga ni u brojnim Srkuljevim udžbenicima i povijesnim čitankama

¹ Š. Ljubić, *Pregled hrvatske poviesti*, Rijeka 1867.

² Isto, 166.

³ Isto, 168.

⁴ Isto, 170.

⁵ Isto.

⁶ I. Hoić, *Povjestnica hrvatska za VIII. gimnazijski razred*, Zagreb 1885.

uoči prvoga svjetskog rata.⁷ Međutim, ni u tadašnjim priručnicima, odnosno sintetskim radovima koje su pisali najistaknutiji hrvatski povjesničari: Tadija S mi č i k l a s,⁸ Vjekoslav K l a i ć⁹ i Ferdo Š i š i ć¹⁰ nema ništa o pokretima pučana na Hvaru i u drugim dalmatinskim komunama u srednjem vijeku.

2. S obzirom na to da je prvi veći znanstveni rad o »prevratu« hvarskih pučana objavio Grga N o v a k 1918. godine,¹¹ može se donekle razumjeti što dotad nije hvarski ustanak ušao u udžbeničku literaturu, ali je neshvatljivo što ga nema u međuratnom razdoblju. Tad su u upotrebi bili uglavnom udžbenici Stjepana S r k u l j a,¹ koji su samo dopune i dorade njegovih udžbenika iz razdoblja austro-ugarske vlasti.¹² I kraći pregledi hrvatske povijesti koje su između dva rata napisali Rudolf H o r v a t¹³ i Lovre K a t i ć¹⁴ nisu obraćali pažnju ustanku na Hvaru. Samo je Otokar K e r š o v a n i, istaknuti marksistički publicist, spomenuo »hrvatsku pučansku bunu od 1510. do 1514. koja se pri kraju pretvorila u pravi seljački rat ugušen od Mlečana«.¹⁵ Potkraj drugoga svjetskog rata je Grga N o v a k u knjizi *Prošlost Dalmacije* okvalificirao hvarski ustanak kao »bez sumnje najveći, pučki prevrat u hrvatskom narodu« koji je tek mletačka vojna sila uspjela slomiti.¹⁶

Prema tome, možemo zaključiti da su hvarski ustanak u znanstvenoj i udžbeničko-priručničkoj literaturi obradili do 1945. samo Starograđanin Šime Ljubić i Hvaranin Grga Novak, dakle domaći sinovi, a za ostale historičare u Hrvatskoj taj prvi veći socijalni sukob u hrvatskoj povijesti nije prešao granice hvarsko-viške komune. Razloga tome ima više, a jedan od njih je da se u građanskoj povijesnoj znanosti nije pridavala veća pažnja društvenim pokretima i klasnim sukobima u prošlosti. Napose se prešućivala borba ugnjetenih slojeva i klasa za njihova gospodarska, politička i građanska prava i jednakost. U građanskom društvu obrađivala se uglavnom politička, vojnička, i diplomatska povijest u kojoj su našli svoje mjesto svi Arpadovići, Anžujci ili Habsburzi, ali ne i narodni junaci poput Matija Ivanića i njemu sličnih.

3. Nakon drugoga svjetskog rata i pobjede socijalističke revolucije prilike su se na tom području bitno izmijenile u korist proučavanja socijalne, gospodarske i uopće kulturne povijesti. Počelo je sustavnije istraživanje socijalnih pokreta u svim razdobljima povijesti i njihova marksistička revalorizacija koja i danas traje. Zbog toga se u svim programima i udžbenicima povijesti nakon rata i narodne revolucije nalazi u manjem ili većem opsegu i hvarski ustanak 1510—14. kao najveći klasni sukob u hrvatskoj povijesti do seljačke bune Matije Gupca 1573.

⁷ S. S r k u l j, Izvori za hrvatsku poviest IV, Zagreb 1911.

⁸ T. S m i č i k l a s, Povjest hrvatska I, Zagreb 1879.

⁹ V. K l a i ć, Povjest Hrvata IV, Zagreb 1975.

¹⁰ F. Š i š i ć, Pregled povijesti hrvatskoga naroda, Zagreb 1962.

¹¹ G. N o v a k, Pučki prevrat na Hvaru god. 1510—1514., Split 1918.

¹² S. S r k u l j, Povijest Hrvata, Srba i Slovenaca, Zagreb 1921, isti, Pregled opće i hrvatske povijesti, Zagreb 1920.

¹³ R. H o r v a t, Pregled povijesti Hrvatske, Bosne i Istre u knjizi: Znameniti i zaslužni Hrvati, Zagreb 1925.

¹⁴ L. K a t i ć, Pregled povijesti Hrvata, Zagreb 1938.

¹⁵ O. K e r š o v a n i, Povijest Hrvata, Rijeka 1971, 25.

¹⁶ G. N o v a k, Prošlost Dalmacije I, Zagreb 1944, 211.

U prve poslijeratne udžbenike ušli su opisi hvarskog pučkog ustanka u glavnom prema spomenutim radovima akademika Grge Novaka, a daljnjoj popularizaciji pridonijeli su Ferdo Čulinović,¹⁷ Stjepan Antoljak¹⁸ i Jorjo Tadić.¹⁹

Prvi cjeloviti i dosad najuspješniji prikaz hvarskog ustanka u hrvatskoj udžbeničkoj literaturi dao je Vladimir Babić, prvi istaknutiji poslijeratni pisac udžbenika²⁰ u »Povijesti za II razred gimnazije«. To je nastavna tema na četiri tiskane stranice²¹ u kojoj se obrađuju klasne borbe u dalmatinskim gradovima, zatim hvarska komuna u XV stoljeću, privredni napredak Hvara, zavjera protiv plemstva, oružani ustanak, slom ustanka i prilike u hvarskoj komuni nakon ustanka.

Babić kao temeljne slabosti svih nemira i buna pučana u primorskim komunama ističe pomanjkanje suradnje pučana sa seljacima i nepovezanost pučana raznih dalmatinskih gradova, jer patricijatu pomaže Venecija kao aristokratska republika. Autor dobro razlikuje siromašnije i bogatije pučane i govori o njihovom neslaganju nakon bitke protiv Mlečana kod Jelse 1512. godine: »Jedan dio pučana, osobito bogatijih po gradovima, napuštao je borbu, jer je smatrao, da je dosta postigao, dobivši učešće u upravi, i jer se bojao većeg razmaha ustanka.«²² Međutim, niži slojevi su zahtijevali više: »Seljačke mase, koje su bile od početka glavna oružana snaga ustanka, borile su se ne samo za učešće u upravi, nego za potpuno oslobođenje od feudalnih obaveza. Borba protiv feudalizma, koji je podržavala Venecija, počela je prerastati u borbu protiv mletačke vlasti.«²³ Čudo oko križa koji je u početku ustanka, navodno, proplakao autor smatra podvalom klasnog neprijatelja, a kao uzroke neuspjeha navodi da je ustanak zahvatio samo dva otoka, te da je hvarska komuna bila odvojena morem od ostalih komunaa, a na moru su gospodarili Mlečani. Istaknuo je i unutarnje razloge poraza ustanka, tj. da su u njemu sudjelovali i »bogatiji građani, koji su težili za tim, da se izjednače u pravima s plemićima, pa su u najodlučnijem trenutku počeli napuštati borbu« i, napokon, »mase su bile još nesvjesne i nisu se mogle ujediniti u borbi protiv klasnih ugnjetača.«²⁴

¹⁷ F. Čulinović, *Seljačke bune u Hrvatskoj*, Zagreb 1951.

¹⁸ S. Antoljak, *Bune pučana i seljaka*, Zagreb 1956.

¹⁹ J. Tadić, *Mletačka Dalmacija*, u knjizi: *Historija naroda Jugoslavije II*, Zagreb 1959. Ni Tadić ne razlikuje bunu od ustanka pa na jednom mjestu piše: »Nezadovoljstvo hvarskih pučana sa svojim društvenim i ekonomskim položajem dovelo je do njihove bune« (str. 269). Odmah zatim stoji: »Ustanak je zahvatio čitav Hvar, i naoružani su se pučani odmah počeli osvećivati plemićima i otok čistiti od njih« (269).

²⁰ V. Babić, *Povijest za II razred gimnazije*, Zagreb 1948, postoji više izdanja. Babić je autor teksta o hrvatskoj povijesti do 1102. u knjizi: *Historija naroda Jugoslavije I*, Zagreb 1953.

²¹ Babić, *Povijest*, n. dj., 125—129.

²² Isto, 122. Babić pokretu hvarskih pučana daje karakter ustanka, a ne bune.

²³ Isto, 127 — 128. Autor ističe ne samo borbu protiv domaćih feudalaca nego i protiv mletačke vlasti, dakle antifeudalni i oslobodilački značaj ustanka.

²⁴ Isto, 128.

Prve izvorne dokumente o hvarskom ustanku za potrebe škola donio je Jaroslav Šidak u »Historijskoj čitanci« 1952.²⁵ To su odabrani odlomci iz Sanudovih »Dnevnika« od 1510, 1512. i 1514. godine. Iz te čitanke tekstovi su kasnije u skraćenom obliku prenošeni u sve povijesne čitanke za osnovne i srednje škole.²⁶

Na temelju udžbeničkih tekstova i odlomaka iz Sanudovih »Dnevnika« napisao je 1952. Ivan Makek prvi literarno obrađen tekst o hvarskom ustanku za učenike nižih razreda osnovne škole.²⁷ Pod naslovom »Matija Ivanić« prikazan je čitav ustanak u obliku razgovora i lagane naracije, ali je istaknuta i posebna uloga Ivanića kao narodnog vođe poput Matije Gupca: »Matija ne miruje ni danju ni noću. On vježba mladiće za nove borbe. Stečeno valja sačuvati. Sastavlja flotu od trideset lađa. Naoružava ih topovima i puškama. Sprema se za odlučni boj. Hoće osloboditi otok od Mlečana i vratiti ga u krilo domovine.«²⁸ Autor je prilično slobodno opisao i kraj Ivanićeve borbe: »Matija im nije dopao šaka. On se sa šakom hrabrih drugova probio kroz njihove redove i prebacio s Hvara na Biokovo. Tu je nastavio borbu protiv gospode i Mlečana. U borbi je i pao.«²⁹

U posljednjih četvrt stoljeća udžbenike povijesti za osnovnu školu, odnosno nižu gimnaziju od XVI do XX stoljeća pisala je Olga Salzer. Prema prvom programu i udžbeniku koji je bio u upotrebi do 1958/59. postojala je samostalna nastavna jedinica o hvarskom ustanku pod naslovom »Bune pučana na Hvaru«.³⁰ Prema drugom programu i udžbeniku »Prošlost i sadašnjost« za VII razred osnovne škole koji je bio u upotrebi do 1973/74. postojao je o hvarskom ustanku samo jedan odlomak pod naslovom »Pobuna hvarskih pučana«. On se nalazio u okviru nastavne jedinice »Dalmacija u sjeni mletačkog lava«.³¹ Prema najnovijem udžbeniku povijesti »Narodi u prostoru i vremenu« za VI razred osnovne škole obrađen je hvarski ustanak također u jednom odlomku u sastavu nastavne jedinice »Dalmacija i Istra u vlasti Mlečana«. Opća karakteristika svakog novog programa i udžbenika jest skraćivanje prostora i vremena za obradu starije povijesti pa tako i hvarskog ustanka. Tako se npr. u prvom poslijeratnom udžbeniku V. Babića nalazi kvalitativno i kvantitativno mnogo više materijala nego u bilo kojem nakon njega, a u sadašnjem postoje o hvarskom ustanku samo opći podaci na razini činjenične informacije. U udžbeniku povijesti za obrazovanje odraslih u SR Hrvatskoj nema ništa o hvarskom ustanku,³² a u udžbenicima drugih naših republika postoje uglavnom samo najosnovniji podaci.³³

²⁵ J. Šidak, *Historijska čitanka za hrvatsku povijest I*, Zagreb 1952, 102—105.

²⁶ To se prvenstveno odnosi na povijesne čitanke čiji su autori bili M. Žeželj, O. Salzer i dr.

²⁷ I. Makek, *Put u prošlost, povijesna čitanka za III razred narodne škole*, Zagreb 1955, više izdanja.

²⁸ Isto, 142.

²⁹ Isto, 144.

³⁰ O. Salzer, *Povijest VII*, Zagreb 1955, više izdanja, str. 41—44.

³¹ O. Salzer, *Prošlost i sadašnjost 2*, Zagreb 1961, više izdanja, str. 47—49.

³² B. Drašković — B. Goričan, *Povijest za osnovno opće obrazovanje odraslih*, Zagreb 1968, više izdanja.

³³ Npr. u udžbeniku Đorđa Grubača, *Istorija za VII razred osnovne škole*, Beograd 1967. hvarski ustanak je obrađen u okviru teme »Mletačka vlast u Dal-

U dosadašnjim udžbenicima srednjih stručnih škola (osim ekonomskih) nije se također spominjao hvarski ustanak, a u gimnazijama u SR Hrvatskoj u upotrebi je već petnaestak godina udžbenik Mirka Žeželja.³⁴ U njemu se hvarski ustanak obrađuje u okviru teme »Primorje pod mletačkom vlašću« s podnaslovom »Bune pučana i seljaka«. Tu su zajedno hvarski ustanak, nemiri i bune pučana u drugim dalmatinskim gradovima i seljačke bune u primorskom zaleđu, npr. Kuridžina buna 1704. Hvarska buna, kako je autor naziva, obrađena je na jednoj stranici. Tu se govori o bogatijim pučanima koji su se bavili trgovinom i pomorstvom i nakon što su se obogatili, nastojali su ući u gradsko vijeće da dijele vlast s vlastelom.³⁵ Uz njih se spominju i slobodni seljaci koji su živjeli u kolonatskim odnosima. Autor ističe poglavito političke uzroke ustanka: borba za ravnopravnost, ulazak u gradsko vijeće a zatim i ravnomjerno snošenje svih tereta i daća. Kao povod ustanka uzeto je nasilje plemića nad nekim pučankama. Žeželj tvrdi da je Matij Ivanić prema narodnoj pjesmi nazvan vojvodom Jankom i da je sa seljacima (ne pučanima; D. P.) napao plemiće u Starom Gradu i Hvaru.³⁶

U »Povijesnoj čitanci« M. Žeželja za II razred gimnazije nalaze se tekstovi Vinka Pribojevića³⁷ i Marina Sanuda prema spomenutoj »Historijskoj čitanci« J. Šidaka.³⁸ Ti izvorni tekstovi donekle popravljaju i dopunjavaju tekst udžbenika koji o hvarskom ustanku govori kratko, opisno i bez ulaženja u uzročno-posljedična razmatranja i ocjene. U odnosu na obrađeni Babićev tekst, prema kojem su učili trinaestogodišnji osnovci, ovaj za gimnazijalce ne može zadovoljiti. Međutim, treba posebno istaknuti da će u udžbeniku za opće srednje škole u koje su uključene i bivše gimnazije biti hvarski ustanak samo uzgredno spomenut u nekoliko rečenica. Dakle, učiti će se u srednjoj školi o hvarskom ustanku mnogo manje nego što se nakon rata učilo u trećem razredu osnovne škole. (H. Matković, Povijest 1, Zagreb 1977.)

Radi ilustracije kako se obrađivao hvarski ustanak u drugim našim republikama uzet ćemo u obzir samo dva karakteristična srednjoškolska udžbenika koji su češće izlazili i znatno utjecali na sve pisce udžbenika izvan SR Hrvatske. To su »Pregled istorije jugoslovenskih naroda« koji je objavljen u Beogradu³⁹ i »Istorija naroda FNR Jugoslavije« što ju je napisao sarajevski autor Fuad Slipičević.⁴⁰ U prvoj knjizi je odlomak Ustanak na Hvaru obradio Gligor Stanojević. Međutim, on u naslovu govori o ustanku, a zatim u dva podnaslova o buni na Hvaru iz čega se vidi da ne razlikuje nazive

maciji" u jednom odlomku od dvadesetak redaka. Ferdo Gestrin je u: Zgodovina za tretji razred nižje gimnazije, Ljubljana 1957. obratio nešto veću pažnju ustanku na Hvaru.

³⁴ M. Žeželj, Povijest za 2. razred gimnazije, Zagreb 1961, više izdanja.

³⁵ Isto, 221.

³⁶ Isto.

³⁷ M. Žeželj, Povijesna čitanka za 2. razred gimnazije, Zagreb 1961, više izdanja.

³⁸ Isto, 108 — 109.

³⁹ Pregled istorije jugoslovenskih naroda I deo, Beograd 1960, kolektivni rad, autor poglavlja "Jugoslovenske zemlje pod mletačkom vlašću" je G. Stanojević.

⁴⁰ F. Slipičević, Istorija naroda Federativne Narodne Republike Jugoslavije, stari i srednji vijek, Sarajevo 1954.

ustanak i buna odnosno ne uočava karakter te socijalne borbe koju naziva »klasnim sukobima«. Pučane poistovjećuje s građanima i piše o »savezu bogatog građanstva i seljaka koji su obrađivali plemićku zemlju«, a plemiće tretira kao feudalce. Uz ostale greške spominje da je Matij Ivanić uzeo a ne dobio ime vojvoda Janko.⁴¹

Fuad Slipičević piše samo o pučkom ustanku na Hvaru pa mu daje i značaj revolucije. Posebno ističe jačanje srednje društvene klase, tj. obrtnika, trgovaca i zemljoposjednika koji su bili važan gospodarski činilac, ali nisu imali političkih prava: »U borbi eksploatiranih slojeva protiv plemstva rukovodeću ulogu imalo je građanstvo.« Zatim: »Seljačko-ribarskom ustanku prišlo je i građansko stanovništvo.«⁴² Slipičević također piše o revolucionarnoj borbi hvarske sirotinje: »Kako je rukovodstvo ove revolucije bilo u rukama građanstva, koje je nastojalo da se izmiri s plemstvom, revolucionarna borba nije odlučno sprovedena.« I na kraju: »Dok su ovako ugušili revoluciju sirotinje, Mlečani su izašli u susret zahtjevima bogatijeg sloja i time uspjeli da ga odvoje od naroda i pretvore u oslonac svoje vlasti.«⁴³

U udžbenicima, priručnicima, popularnoj, pa i znanstvenoj literaturi nisu usklađeni pojmovi o hvarskim zbivanjima 1510 — 1514. Naime, govori se o prevratu, nabuni, pobuni, o buni pučana, o hvarskoj buni, o ustanku hvarskih pučana, ustanku Matija Ivanića, pa i o revoluciji. Budući da spomenuti termini određuju širinu, dubinu i organiziranost ovog socijalnog sukoba, trebalo bi ih što prije uskladiti. Smatram da bi trebalo odbaciti termine: pobuna, buna i buna pučana, jer to nije bila seljačka puntarija i kratkotrajni oružani protest nego masovan i, po svemu sudeći, dobro organiziran ustanak u kojem su osim težaka i ribara sudjelovali i građani koji su privremeno od plemića preuzeli vlast. Valja razmisliti o terminu pučki za hvarski ustanak i da li se njim može označiti i do 97⁰/₁₀₀ pučanstva na Hvaru. U tom bi slučaju pojam pučani bio istovjetan s trećim staležom u Francuskoj prije građanske revolucije, Hvarski treći stalež, dakle sve žiteljstvo osim plemića nije jedinstveno, jer ima na vrhu svoje društvene ljestvice bogatije brodare, brodograditelje, trgovce, novčare, krupnije obrtnike; u sredini su mali trgovci, brodari i ribari i, napokon, na dnu su: siromašni težaci, koloni, nadničari, sluge, odnosno seoska i gradska sirotinja.

Isto tako se postavlja pitanje: da li ustanak nazvati prema imenu jednog čovjeka, njegova nesumnjivog vođe, organizatora — Matija Ivanića.⁴⁴ Iako se tu radilo o sposobnom, hrabrom i legendarnom vođi pučana čije se ime poput njegova imenjaka Matije Gupca prenosilo kao simbol borbe za slobodu, ipak držim da bi bilo ispravnije nazvati ga hvarskim ustankom nego ustankom Matija Ivanića. I naziv hvarsko-viški prema sadašnjim izvorima ne bi bio opravdan, jer se gotovo i ne spominje sudjelovanje Višana u ustanku. Prema tome se može zaključiti da je hvarski sukob pučana i plemića imao karakter ustanka a ne bune i da bi bilo najispravnije nazivati ga hvarskim ustankom 1510 — 1514.

---

⁴¹ Stanojević, n. dj., 139.

⁴² Slipičević, n. dj., 329.

⁴³ Isto, 330.

⁴⁴ O M. Ivaniću usp. J. Šidak, Matij Ivanić, Enciklopedija Jugoslavije, 4, Zagreb 1960, 402 — 403.

Na kraju treba hvarski ustanak i vremenski odrediti, jer je on bio dotad najveći socijalni sukob u našoj povijesti. Izbio je pet godina prije seljačke bune 1515. u Sloveniji, petnaestak godina prije velikoga seljačkog rata u Njemačkoj i šezdeset i tri godine prije hrvatsko-slovenske seljačke bune 1573. godine. S obzirom na gospodarski, društveni i kulturni razvoj Hvara u XVI stoljeću, na utjecaj razvijene susjedne Italije, te na odnose koji su tada postojali u proizvodnji, razmjeni i potrošnji, zatim s obzirom na zahtjeve za bitnijim promjenama u strukturi vlasti, možemo o hvarskom ustanku raspravljati kao preuranjenom, neuspjelom, ali embrionskom pokušaju građanske revolucije. Taj ustanak, poput nekih kasnijih klasnih sukoba u našoj povijesti, počinje kao unutarnji obračun dviju socijalnih skupina, a završava kao pokušaj oslobodilačke borbe protiv strane vlasti. Ima, dakle, dvostruki značaj i u mnogo čemu anticipira razvoj hrvatskog društva u idućih nekoliko stoljeća.

Prema svemu iznesenom može se zaključiti da hvarskom ustanku 1510 — 1514. u udžbeničkoj literaturi kao i u historiografiji pripada dostojnije mjesto nego što ga je dosada imao. Zbog toga i ovaj znanstveni skup treba da pridonese njegovoj znanstvenoj afirmaciji i revalorizaciji.

S u m m a r y

THE COMMONERS' REVOLT IN HVAR AS PRESENTED IN OUR SCHOOL-BOOKS

The author considers how the problem of the Hvar Revolt is treated in school history books, handbooks and other books which aim at giving a synthesis of Croatian history. He deals mainly with schoolbooks in Croatia, and only touches upon some of the more characteristic schoolbooks in the other republics. He divides his subject into three periods. The period until 1913, during which the only book which mentions the revolt is *A Review of Croatian History (Pregled hrvatske povijesti)* written by Šime Ljubić in 1867. In the period from 1918 until 1945 Grga Novak was the only historian who wrote on the revolt in his popular and scientific works. Schoolbooks, however, kept silent on that social conflict, like on most other social movements.

It was only in the third period, i. e. after 1945, that the Hvar revolt was included into the curriculum and thus entered school history books, both for primary and secondary schools. The first account, and the best so far, was that written by the historian Vladimir Babić immediately after the war for *History for the Second Grade of Secondary School*. The first source material on the Hvar revolt for schools was published by Jaroslav Šidak in 1952 in his *Primer of Croatian History*. Other handbooks and primers only give a brief recount of Babić's and Šidak's texts without any deeper analysis of the causes, consequences and the character of the revolt.

What is more, the school literature on this important event does not agree in the terms describing it. We find the terms revolt, uprising and rebellion — which is not only a question of terminology but also of the evaluation of its historical significance.

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU — INSTITUT ZA HRVATSKU POVIJEST

INSTITUTE OF CROATIAN HISTORY
ИНСТИТУТ ХОРВАТСКОЙ ИСТОРИИ

RADOVI

10

ZAGREB

1977

UREDNIČKI ODBOR

Ljubo BOBAN, Ljubiša DOKLESTIĆ, Josip ADAMČEK, Hrvoje MATKOVIĆ

GLAVNI I ODGOVORNI UREDNIK

JOSIP ADAMČEK

UREDNIK

NIKŠA STANČIĆ

Radovi 10

Izdavač

**Sveučilište u Zagrebu
Centar za povijesne znanosti
Odjel za hrvatsku povijest
Zagreb, Krčka 1.**

Za izdavača

dr Josip Adamček

Prijevod

dr Vera Andrassy (engleski)

dr Blanka Jakić (njemački)

Nada Cekić (ruski)

dr Vlasta Vince (slovenski)

Lektor i korektor

Branko Erdeljac

